

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI
KATEDRA ZA ČEŠKI JEZIK I KNJIŽEVNOST,

MARIJA BANOVIĆ

ČEŠKO ŠKOLSTVO U HRVATSKOJ

Diplomski rad

Mentor : prof. dr. sc. Dubravka Sesar

Zagreb, 18. prosinac 2014.

SADRŽAJ (str. 1)

- 1. Uvodna riječ (str. 2)**
- 2. Osnivanje čeških škola u Hrvatskoj (str. 3)**
 - 2.1. Osnivanje škole u Daruvaru (str. 3)**
 - 2.1.1. OŠ Jan Amos Komenski (str. 6)**
 - 2.1.2. Gimnazija Daruvar (str. 9)**
 - 2.2. Osnivanje škole u Hercegovcu (str. 9)**
 - 2.3. Osnivanje škole u Velikim Zdencima (str. 11)**
 - 2.3.1. OŠ Ivana Nepomuka Jemeršića (str. 12)**
 - 2.4. Osnivanje škole u Končanici (str. 14)**
 - 2.5. Osnivanje škole u ostalim dijelovima Hrvatske (str. 14)**
- 3. Češko školstvo u Zagrebu (str. 14)**
- 4. Zakonske odredbe manjinskih škola (str. 17)**
 - 4.1. Modeli školovanja (str. 18)**
- 5. Plan i program nastave čeških škola u Hrvatskoj (str. 21)**

5.1. Popis udžbenika (str. 23)

6. Zaključak (str. 25)

7. Literatura (str. 26)

8. Dodatak (str. 28)

1. Uvodna riječ

„Obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina sastavni je dio cjelokupnog sustava odgoja i obrazovanja te se temeljni dokumenti obrazovne politike odnose i na ovaj segment obrazovnog sustava,“ riječi su kojima započinje *Izješće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2008. godinu za potrebe nacionalnih manjina*. U te nacionalne manjine ubrajamo i stanovništvo češkog porijekla. U Ustavu Republike Hrvatske napisano je i sljedeće: „Pravo je pripadnika nacionalnih manjina na odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina kojim se služe, a ostvaruje se temeljem *Ustava Republike Hrvatske, Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina (Narodne novine, 155/02.) i Zakona o obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina (Narodne novine, 51/00. i 56/00.)*. „

Zabrinjavajuća je činjenica da, osim nekolicine učenika, studenata i profesora češkog jezika, relativno malen broj građana ima ikakva saznanja o prisutnosti češkog jezika i kulture u Hrvatskoj. Zbog toga ću u svom radu pod nazivom „Češko školstvo u Hrvatskoj“ pokušati što jezgrovitije prikazati razvitak češkog školstva u našoj zemlji, od njegovih početaka pa sve do današnjih dana.

Rad je podijeljen u nekoliko cjelina od kojih svaka ima svoje posebno mjesto u rasvjetljavanju spomenute teme. Za početak je važnonavesti podatke o osnivanju prvih čeških škola na području Hrvatske. Svaka škola ima dugu povijest i tradiciju o kojoj se malo zna. Kao posebna cjelina slijedi razvitak češke škole u našem glavnom gradu. Kako bi buduće nastavnice i nastavnici češkog jezika imali uvid u zakonske odredbe manjinskih škola, ali i u plan i program predviđen za škole u kojima se nastava (potpuno ili djelomično) izvodi na češkom jeziku, u posebnoj se cjelini nalazi osvrt na modele izvođenja nastave, na financijsku potporu Ministarstva te popis udžbenika prema kojima se izvodi nastava u osnovnim i srednjim školama. Obzirom da studenti češkog jezika imaju organizirane hospitacije na odsjeku, smatram da je od velike pomoći pružiti im uvid u plan i program nastave češkog jezika u osnovnim i srednjim školama. Zbog toga je u dodacima na kraju rada priložen detaljan plan i program prema kojem se budući nastavnici češkog jezika i kulture mogu voditi, ako jednoga dana odluče i u praksi uploviti u nastavničke vode.

2. Osnivanje čeških škola u Hrvatskoj

Češka manjina na hrvatskom području od pamtivijeka je jasno izražavala ljubav prema svom materinjem jeziku. U želji da i budući naraštaji ostanu u vezi s jezikom i kulturom svoje stare domovine, Česi su u Hrvatskoj počeli osnivati svoja društva – ogranke Češke besede. Ovisno o broju češkog stanovništva, a napose o broju djece, u mnogim se krajevima Hrvatske s većim brojem češkog stanovništva rodila ideja o osnivanju čeških škola, kako bi se jezik i kultura njegovali od najmlađeg doba. U nastavku zato slijedi detaljan prikaz osnivanja čeških škola u raznim regijama naše domovine.

2.1. Osnivanje škole u Daruvaru

Početak organiziranog kulturnog života Čeha na području Daruvara i okolice smatra se 1907. godina kada je u Daruvaru osnovana Češka beseda, koja je odmah na početku svog

djelovanja razvila raznovrsnu djelatnost i postala nositelj kulturnog života doseljenih Čeha. Isprva se nije uvelike razmišljalo o osnivanju škole, jer su se tek doseljeni stanovnici trudili stvoriti sebi novi dom i prilagoditi se...

Češka škola u Daruvaru svoje otvaranje bilježi 1922. godine. U daruvarskom se kraju češko školstvo uspješno razvija sve do početka Drugog svjetskog rata. Valja napomenuti da se o doseljenim Česima povoljno izražavaju i učitelji u školskim Spomenicama s početka 20. st. (usp. Prgić 1982: 22).

Osim sve većeg broja doseljenika češke nacionalnosti, poticaj za osnivanje škole dao je i boravak češke djece iz Beča u Daruvaru i okolici (oko 2000 djece 1919. g.). Zanimljiv podatak je da je tadašnja ČSR kao zahvalu za boravak češke djece iz Beča darovala daruvarskoj Besedi 3 vagona šećera (nakon rata vladala je oskudica). Taj je šećer Beseda prodavala obiteljima koje su ugostile tu djecu (tzv. šećerna akcija). Novac je bio pohranjen u tzv. „šećerni fond“ koji je osnovan za potrebe otvaranja češke škole u Daruvaru. Akciju za otvaranje škole poveo je Josip Zounar, a nakon njegove smrti odgovornost preuzima profesor Franta Burian. Što se tiče zakonskih odredaba otvaranja škole, sa zahtjevom za otvaranje bili su upoznati najprije čehoslovački zastupnički uredi: Konzulat u Zagrebu i Ambasada u Beogradu. Nakon što je zahtjev s njihove strane odobren, proslijeđen je ČS vladi u Pragu, koja ga je i odobrila 1922. godine. Iako je zahtjev za osnivanje škole bio odobren, odobrenje za otvaranje škole nije se moglo dobiti tako lako. Prepreka je bilo mnogo jer je to trebala biti prva češka škola u Hrvatskoj. Valja naglasiti da su čak i neki Česi u tadašnjem odboru trgovišta Daruvar bili protiv otvaranja škole. Budući da učitelj nije bio poslan na vrijeme, djeca su upisivana u hrvatsku školu, tim više što su „ u općinskom odboru roditelji bili upozoravani globom od stotinu dinara ukoliko budu djecu slali u češku školu“ (Prgić 1982: 25 prema *Besední kniha zápisu II*, Daruvar, str. 4). Najzad je odlučeno umjesto državne otvoriti privatnu školu. Konačno 17.11.1922. iz ČSR stiže prvi učitelj Oldřich Votava. Sačuvan je i

zapis (Prgić 1982: 26 prema *Pamětní kniha české školy Komenského v Dol. Daruvaru*,str.9) u kojemu Votava izjavljuje: „*Ministarstvo školstva poslalo me 8.11.1922. godine na rad u daruvarsku dopunsku školu. Već prvi sastanak Besede uvjerio me je o čvrstoj odluci Predsjedništva društva u tom smislu da to nije dopunska, nego privatna osnovna školas punim nastavnim planom. Školske prostorije bile su već opremljene najpotrebnijim namještajem, a u školu i posao učitelja uveo me je predsjednik društva Václav Šmid.*“

Od 86-ero djece spopisa, u školu je upisano samo njih 36. Iduće školske godine 1923./24. broj učenika porastao je na 52. Plan i program bio je prilagođen uzrastu i interesima učenika, obzirom da je većina učenika imala veoma nisko ili nikakvo predznanje. Iako su uvjeti bili teški, učitelji su savjesno obavljali svoj posao, čemu svjedoči i zapis Julija Kempfa, školskog inspektora iz Slavonske Požege, u školskoj *Spomenici*: „...želio bih da se u Jugoslaviji tako radi bar na svakoj 25-oj školi kako se radi u češkoj školi u Daruvaru“ (ibid. str.17). Iduće se školske godine broj učenika povećao na 61. Iz Praga dolazi nova učiteljica B. Hrádečná koja preuzima nastavu i prvom i drugom razredu. Škola je tada djelovala prema zahtjevima osnovne škole, a prema planu i programu škola u ČSR. No izvanškolski rad je, zbog nesuglasica između učitelja i odbora Besede, počeo slabiti. Nakon dolaska novih učitelja (František Bouček, Karel Řehák te dvije učiteljice koje su predavale ženski ručni rad Josefka Wildová i Lenka Kalenská) rad se opet počinje uspješno razvijati, otvorena je i učenička čitaonica koja je djelovala sve do početka Drugog svjetskog rata. 25.4.1926. godine škola je napokon dobila vlastitu školsku zgradu. Školski odbor i Beseda odlučili su da škola dobije ime „Jan Amos Komenský“. U *Spomenici* škole tom je prilikom zapisano (Prgić 1982: 32 prema *Pamětní kniha České školy Komenského v Dol. Daruvaru*: 5; Odon Pára, konzul ČSR v Záhřebé):

„Građansko dostojanstvo je do sada najcjenjenija osobina među nama. Nije dovoljno samo znati i osjećati da sam Čeh, moram to također i dokazati u cijelom svom životu, kod

kuće i u javnosti, pa makar to donosilo neugodnosti i protivljenja. Zato ćemo u češkoj školi učiti ne samo znanju, nego i odlučnom i neposrednom ponašanju, ponosu i odvažnosti. Samo onog se cijeni u svijetu koji sam sebe zna cijeliti (njega će cijeliti i svi ostali) i tko drži do svog imena i naroda. Nemojte jadikovati i ne bojte se, budite hrabri: Slavenstvo treba hrabrih boraca. Neka daruvarska škola Komenskog bude jedna njihova kolijevka.“

Nakon vidljivog napretka u radu prve češke škole u Daruvaru rađa se zamisao o otvaranju i druge škole. Stoga učitelj František Brouček jednom tjedno odlazi u Končanicu i predaje tamošnjoj djeci češki jezik kao pripremu za otvaranje škole.

Godine 1926. u Daruvaru je osnovana Matica školska kao organ Čehoslovačkog saveza u Beogradu, koji je brinuo o češkim školama u Jugoslaviji (Prgić 1982: 32).

Godine 1930. donešen je zakon o obaveznom osmogodišnjem školovanju, zbog čega raste broj čeških učenika u svim naseljima, a ne samo u Daruvaru, pa se otvaraju i nova češka odjeljenja, ali u hrvatskim školama. Kasnije se u Daruvaru otvara Bradačev narodni dom u čijoj su zgradi smještaj konačno našla tri školska odjeljenja.

U ratno vrijeme su sve škole zatvorene, a otvaraju se opet nakon rata. U Daruvaru je tako otvorena češka četverogodišnja škola, a velik događaj bilježi školska godina 1949./50., kada je češka četverogodišnja škola prerasla u sedmogodišnju školu. To je bila prva češka sedmoljetka u bivšoj Jugoslaviji, a prostor je našla u zgradi Češke besede. Taj čin bio je u ono vrijeme dokaz ravnopravnosti između češkog i hrvatskog školstva. Djecu iz okolnih sela dovozio je autobus što je također prvi slučaj dovoženja djece iz okolice u školu. Kasnije je zbog udaljenosti sela od škole u Daruvaru osnovan češki internat.

Kao što je vidljivo iz gore navedenog, daruvarski Česi ulagali su puno napora u školstvo svojih potomaka. Zato je škola, nakon što je iz sedmoljetke prerasla u osmoljetku, proglašena eksperimentalnom školom, a 1959. i matičnom tj. centralnom češkom školom kojoj se druge

češke škole pripajaju. U Daruvaru je također po prvi put održana manifestacija Proljeće naše manjine (Jaro naši menšiny).

Danas u Daruvaru postoje i aktivno rade dvije osnovne škole s nastavom na češkom jeziku. Svaka od njih ima i nekoliko područnih škola. Osim osnovnih škola, tu je i Gimnazija u Daruvaru u kojoj se nastava također izvodi na češkom jeziku.

2.1.1. OŠ Jana Amosa Komenskog

Osnovna škola Jana Amosa Komenskog osnovana je 1922. godine kao privatna škola, a već 1925. uvrštena je u sustav državnog školstva. 1999. godine uz financijsku pomoć Republike Hrvatske i Češke Republike škola organizira cjelokupnu nastavu u vlastitoj zgradi.

Danas je u školi organizirana kabinetska nastava češkog jezika. Škola ima vlastitu malu dvoranu, knjižnicu s čitaonicom, informatičku učionicu i lutkarsko kazalište. Posebno je zanimljivo napomenuti da svake godine učenici sedmih razreda odlaze na sedmodnevno putovanje u Češku Republiku. Škola ima četiri područne škole (v. 4.1. Modeli školovanja).

U nastavku priložen je popis udžbenika na češkom jeziku za školsku godinu 2009./2010. po kojima se izvodi nastava:

1. razred

MATEMATICKÉ PŘÍHODY: učebnice matematiky pro 1. ročník základní školy	Boško Jagodić, Željka Manzoni, Gordana Paić, ŠK
ROZEHRANÉ ZVUKY 1: učebnice hudební výchovy pro 1. ročník základní školy	Vladimir Jandrašek, Ana Stanišić, Jadranka Šimunov, ŠK

2. razred

NOVÉ MATEMATICKÉ PŘÍHODY: učebnice matematiky pro 2. ročník základní školy	Željka Manzoni, Gordana Paić, Antun Smajić, ŠK
ROZEHRANÉ ZVUKY 2 : učebnice hudební výchovy pro 2. ročník základní školy	Vladimir Jandrašek, Ana Stanišić, ŠK

3. razred

PODIVUHODNÉ MATEMATICKÉ PŘÍHODY : učebnice matematiky pro 3. ročník základní školy	Željka Manzoni, Gordana Paić, Antun Smajić, ŠK
ROZEHRANÉ ZVUKY 3 : učebnice hudební výchovy pro 3. ročník základní školy	Vladimir Jandrašek, Ana Stanišić, ŠK

4. razred

MÁ VLAST : učebnice přírody a společnosti pro 4. ročník základních škol	Tomislav Jelić, ALFA
HUDBENÍ ČTYŘKA : učebnice hudební výchovy pro 4. třídu základní školy	Ana Miljak, Jelena Sikirica, PROFIL
VESELÉ MATEMATICKÉ PŘÍHODY: učebnice matematiky pro 4. ročník základní školy	Željka Manzoni, Gordana Paić, Antun Smajić, ŠK

5. razred

GEOGRAFIE 1 : učebnice zeměpisu pro 5. ročník základních škol	Mirko Brazda, Tomislav Jelić, ALFA
ČÍTANKA 5 : udžbenik za 5. razred osnovnih škola sa češkim nastavnim jezikom u Republici Hrvatskoj	Bohumila Steckerová, JEDNOTA
HUDBENÍ PĚTKA : učebnice hudební výchovy pro 5.ročník základní školy	Saša Marić, Ljiljana Ščedrov, PROFIL
MATEMATIKA 5 : učebnice a sbírka úloh pro pátý ročník základní školy, 1. pololetí	Branko Goleš, Luka Krnić, Zlatko Lobar, Zvonimir Šikić, PROFIL
MATEMATIKA 5 : učebnice a sbírka úloh pro pátý ročník základní školy, 2. pololetí	Branko Goleš, Luka Krnić, Zlatko Lobar, Zvonimir Šikić, PROFIL
PŘÍRODA 5 : učebnice pro pátý ročník základní školy	Jasminka Džapo, Jasna Tonšetić,

	Lela Zadražil, PROFIL
PODIVUHODNÝ SVĚT TECHNIKY 5 : učebnice technické výchovy pro 5. třídu základní školy	Gordan Bartolić, Slavko Marenčić, Ines Paleka, ŠK

6. razred

DĚJEPIS 6 : učebnice pro 6. ročník základních škol	Ante Birin, Tomislav Šarlija, ALFA
PŘIRODA 6 : učebnice pro šestý ročník základní školy	Vesnica Bošnjak, Ruža Bule, Vlasta Seljanec, Jadranka Tokić, PROFIL
GEOGRAFIE 6 : učebnice pro šestý ročník základní školy	Vesna Janko, Renata Pavlić, PROFIL
PODIVUHODNÝ SVĚT TECHNIKY 6 : učebnice technické výchovy pro 5. třídu základní školy	Gordan Bartolić, Slavko Marenčić, Ines Paleka, Dragan Stanojević, ŠK

7. razred

CHEMIE 7 : učebnice pro 7. ročník základních škol	Slavica Iljkić, Draginja Mrvoš-Sermek, Božica Šuveljak, ALFA
DEJEPIS 7 : učebnice pro 7. ročník základních škol	Stjepan Bekavac, Siniša Kljajić, ALFA
GEOGRAFIE 3 : učebnice pro 7. ročník základních škol	Tomislav Jelić, Zoran Klarić, ALFA
BIOLOGIE 7 : učebnice pro sedmý ročník základní školy	Jasminka Džapo, Jasna Tonšetić, Lela Zadražil, PROFIL
FYZIKA 7 : učebnice fyziky pro 7. třídu základní školy	Sanja Martinko, Vladimir Paar, ŠK

8. razred

CHEMIE 8 : učebnice pro 8. ročník základních škol	Draginja Mrvoš-Sermek, Nikolina Ribarić, ALFA
CVIČEBNICE ČESKÉHO JAZYKA 8 : za osmi razred osnovnih škola s češkim nastavim jezikom u Republici Hrvatskoj	Marie Končelová, JEDNOTA
ČÍTANKA 8 : pro osmou třídu základních škol s českým vyučovacím jazykem v Republice Chorvatsku	Sylvie Ondráčková, JEDNOTA
BIOLOGIE 8 : učebnice pro osmý ročník základní školy	Ruža Bule, Vlasta Seljanec, Jadranka Tokić, PROFIL
FYZIKA 8 : učebnice fyziky pro 8. třídu základní školy	Sanja Martinko, Vladimír Paar, ŠK

2.1.2. Gimnazija Daruvar

Izuzmemo li vrlo kratko vrijeme rada Gimnazije prije Drugog svjetskog rata, ona je službeno osnovana 1954. godine, a prvom češkom odjeljenju razrednica je bila Vlasta Mužný. Učenici su od samih početaka sudjelovali na Našem jaru, priređivali cjelovečernje dramske programe, bili članovi češke folklorne skupine te su aktivno sudjelovali u radu Češke besede u Daruvaru. Sedamdesetih godina izvršene su neke promjene u nastavnom kadru pa je Gimnazija organizirala hospitacije za 60-tero studenata PA Pakrac. Tijekom rada škole bilo je i perioda kada češka odjeljenja zbog malog broja učenika nisu radila, no to su bile rijetke godine.

Od školske godine 2002./2003. pa do danas u Gimnaziji je osigurana nastava po modelu B za učenike češke nacionalne manjine i to u četiri razredna odjela, po jedan u svakoj generaciji. Unutar redovnog programa učenici imaju četiri sata tjedno nastave češkog jezika, a predmeti povijest, geografija, likovna i glazbena umjetnost izvode se također na češkom jeziku. Bitno

je napomenuti da nastavu češkog jezika posjećuju (a povremeno i izvode) profesori češkog jezika iz Češke Republike.

2.2. Osnivanje škole u Hercegovcu

Hercegovac je mjesto nedaleko od Daruvara koje, kao i Daruvar, bilježi velik broj stanovništva češkog porijekla. Nakon osnivanja Besede 30-ih godina prošlog stoljeća, mještani su podnijeli i zahtjev za osnivanjem češke škole odnosno tečaja češkog jezika. Zahtjev im je odobren 1924. godine, ali ni oni, kao i mnogi drugi, nisu imali školsku zgradu. Prema nekim zapisima (usp. Prgić: 33ff), mještanin Václav Petr se ponudio da će za potrebe škole sagraditi zgradu, dati ogrijev i osvjetljenje. Protiv izvođenja nastave češkog jezika bio je upravitelj hrvatske državne škole (u izvorima se navodi samo prezime Dragić, ime nije poznato), a protivili su se i neki Česi. Iz Češke ipak dolazi učitelj Stanislav Toman. Iako zgrada nije gotova, on počinje s nastavom koju održava u prirodi iza Petrovog mlina. Nakon njega dolazi učitelj Stanislav Sykora koji ubrzo postaje duša kulturnog života u selu sve do 1939. godine (Prgić: 33 prema *Kronika české školy v Hercegovci*). Dolaskom Sykore porasla je i briga Besede o školi, a situaciji je pogodovala i smjena već spomenutog Dragića. Zbog skučenosti prostora u zgradi koju je izgradio Petr, gradi se nova zgrada kojoj su kamen temeljac položila djeca. 7.9.1930. svečano je otvoren novi dom „Masarykův dům“ u kojem su se nalazile i školske prostorije. Škola je dobila ime po tadašnjem ministru vanjskih poslova u Pragu Eduardu Benešu „Benešova škola“. Važno je napomenuti da su u Hercegovcu po prvi put održane Dožinky¹ i to školske godine 1950./51. Te godine se slavilo i 30 godina od osnutka Češke besede, 25 godina od osnutka češke škole i 20 godina od osnutka češkog doma.

Tablica 5: Broj učenika u češkoj školi u Hercegovcu od njezina osnutka pa do prvog ukidanja 1940. (Prgić:52 prema Máchová S.Ž.: Historiát školy v Hercegovci (rukopis) i Kronika České školy v Hercegovci)

¹ Dožinky (negdje i Obžinky) tj. Žetvene svečanosti jedna su od najvećih kulturnih manifestacija hrvatskih Čeha. Održavaju se svake druge godine u drugom mjestu s većom koncentracijom češkog stanovništva. Prvi put su održane 1925. godine u Daruvaru i slave završetak žetve uz bogat folklorni program.

ŠKOLSKA GODINA	BROJ UČENIKA	BR. UČENIKA U OPETOVNICI
1923/24	82 – 30	-
1924/25	20 – 60	-
1925/26	44	19
1926/27	60	19
1927/28	62	18
1928/29	64	15
1929/30	71	10
1930/31	78	18
1931/32	87	22
1932/33	82	30
1933/34	73	38
1934/35	71	36
1935/36	73	33
1936/37	71	29
1937/38	74	31
1938/39	68	24
1939/40	-	-

Danas se nastava češkog jezika u Hercegovcu održava po modelu C. Aktualno stanje škole opisuje ravnateljica Vera Obrovac, koja kaže da je OŠ Slavka Kolara u svom sastavu sve do 1993. imala Područnu školu na češkom jeziku (model A) s učenicima od 1. do 4. razreda. Tada je privremeno ukinuta nastava češkog po modelu A, ali je istovremeno uvedena izborna nastava za učenike 1. -8. razreda. Takav oblik rada trajao je sve do 1999. g. kada i za njega ponestaje interesa i kod učenika i kod roditelja. Dodir s češkim jezikom učenici su nakon toga imali jedino u dramsko-recitatorskoj skupini. O uvođenju češkog jezika po modelu C roditelji su anketirani prethodnih nekoliko godina, a dovoljan broj zainteresiranih javio se tek 2013. g., kada je uz suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa uveden ovaj oblik nastave. Od ravnateljice također možemo saznati da je „u školskoj 2013./2014. nastavu polazilo 5 učenika razredne nastave i 11 učenika predmetne nastave, što znači da su bili organizirani u dvije kombinirane skupine. Ove 2014./2015. školske godine također su organizirani u dvije skupine: razredna nastava 7

učenika i predmetna nastava 11 učenika.

Obje školske godine radi se po početničkom udžbeniku *Čeština vesele 1*, autorice su Květa Fialová, Elenka Podsedníková i Dana Stakorová. Učenici koriste i dječji časopis *Naš koutek*².

2.3. Osnivanje škole u Velikim Zdencima

U Velikim Zdencima Beseda je osnovana 1924. godine. Po uzoru na ostala mjesta Velikozdenčani su željeli osnovati češku školu. Iz Praga zbog toga stiže učitelj Miroslav Nechyba. Škola je bila dopunska, a nastava se (kao i drugdje) održavala u nedovršenoj kući jednog mještanina, koji je, za potrebe škole, kasnije o vlastitom trošku dozidao još jednu prostoriju. Takvim uvjetima se članovi Besede nikako nisu mogli zadovoljiti i ne odustaju od zahtjeva za redovnom školom. O velikoj želji i ambiciji za očuvanjem češkog jezika govori i podatak da je Beseda svu češku djecu pretplatila na časopis *Zornička*, kupovala je *Gospodarski list*, osiguravala kataloge čeških knjiga, a iz tadašnje ČS u dolazili razni predavači govoriti o situaciji u staroj domovini. Velikozdenčani su njegovali kulturu čitanja i posebno mjesto u njihovim životima imala je knjižnica. Prema izvorima, neki su stanovnici čitali i do 156 knjiga godišnje, stoga i ne čudi da su ljudi s tako visokim kulturnim nivoom zahtijevali osnivanje redovne škole u kojoj bi njihova djeca mogla učiti na materinjem češkom jeziku. U *Spomenici hrvatske pučke škole iz 1926. godine* (usp. Prgić: 33) učitelj Mato Lovrak zapisao je da je Stjepan Radić, ministar prosvjete pri jugoslavenskoj vladi u Beogradu, dekretom od 30.03.1926. dozvolio otvaranje paralelnog odjeljenja za djecu češke narodnosti. U početku je rad bio težak jer je češko odjeljenje radilo cijeli dan, a hrvatska odjeljenja u smjenama. Nakon što su se neki hrvatski roditelji bunili što im djeca pohađaju nastavu samo pola dana, ukida se cjelodnevna nastava u češkom odjeljenju. Posljedica toga je poludnevna nastava u prvom i drugom razredu, a treći i četvrti razredi su nastavu češkog jezika

² Obzirom da su aktualne informacije o češkom jeziku u hrvatskim školama poprilično štire i nepotpune, većina navoda u radu dolazi iz privatnih dopisivanja i razgovora s nastavnicima ili ravnateljima osnovnih škola u kojima se uči/njeguje češki jezik.

imali samo dva puta tjedno. Kasnije je češko odjeljenje ukinuto, a jezik se njeguje samo šest sati tjedno. Zbog nedostatka nastavnog kadra neko su vrijeme sva djeca pohađala samo hrvatsku školu (učitelji Mato i Zora Lovrak premješteni su u Zagreb). Napokon je 1938. naredbom Ministarstva prosvjete otvoren i prvi razred više narodne škole, čime se povećava i broj čeških učenika.

Danas je osnovna škola u Velikim Zdencima područna škola, a centralna je Osnovna škola Ivana Nepomuka Jemeršića u Grubišnom Polju. Nastava češkog jezika održava se po modelu C (njegovanje češkog jezika i kulture, fakultativna nastava).

2.3.1. OŠ Ivana Nepomuka Jemeršića

Kao što je već spomenuto, OŠ Ivana Nepomuka Jemeršića³ matična je škola dvjema područnim školama OŠ Veliki Zdenci i OŠ Ivanovo Selo. Nastava u Matičnoj školi i u PŠ Veliki Zdenci odvija se po modelu C, dok je u PŠ Ivanovo Selo nastava na češkom jeziku (model A). Jedna od posebnosti škole je i tzv. „Jemeršićevo proljeće“, koje se svake godine održava povodom dana škole.⁴ Na susretu djeca predstavljaju svoje literarne i novinarske uratke, a najbolji se nagrađuju vrijednim knjigama. U PŠ Ivanovo Selo u školskoj godini 2006./2007. nastavu je polazilo samo 6 učenika u kombiniranom razrednom odjelu 1., 3., i 4. razreda. Nastava se odvijala isključivo na češkom jeziku. Razlog tako skromnom broju učenika je odluka većine roditelja da djecu ipak autobusom šalju u centralnu školu u Grubišnom Polju.⁵ Prema riječima prof. Snježane Šeliš, ravnateljice OŠ Ivana Nepomuka Jemeršića, češki jezik se u V. Zdencima učio puno prije nego u Grubišnom Polju, ali škola u

³ Ivan Nepomuk Jemeršić bio je župnik, pisac i saborski zastupnik Grubišnog Polja do 1938. godine, usp.: http://hr.wikipedia.org/wiki/Grubi%C5%A1no_Polje

⁴ Usp.: <http://os-injemersica-grubisnopolje.skole.hr/skola/povijest>

⁵ Iako je od davnina većina djece u Ivanovom Selu češke narodnosti, škola na češkom jeziku nikada nije bila aktivna u punoj snazi. Čak je u časopisu *Jugoslavští Čechoslováci* br. 2 iz 1930.g. objavljeno: „Doznajemo da su roditelji koji su tražili dozvolu za češku školu bili nagovarani da ne traže školu. Upozoravamo da je takvo nagovaranje protuzakonito i zato da nitko na njega ne obraća pažnju.“

Zdencima, koja je preseljena u novu zgradu 1977. godine, uvijek je bila područna škola, nikada centralna. Ravnateljica također navodi da se češki jezik u Grubišnom Polju i u Velikim Zdencima uči po modelu C, a u Ivanovom Selu po modelu A, te da ukupno u sve tri škole nastavu češkog jezika pohađa oko 60 učenika.

Tablica 1: Kretanje broja učenika i učitelja škole u **Velikim Zdencima** od njezina osnutka pa do prekida rada 1940. godine. (Prgić 1982: 40 prema S.Ž. Máchová: *Česká škola ve Velkých Zdencích*, rukopis)

ŠKOLSKA GODINA	BROJ UČENIKA	UČITELJ
1924/25	13	Miroslav Nechyba
1925/26	-	Miroslav Nechyba
1926/27	-	Slávka Máchová
1927/28	-	Slávka Máchová
1928/29	40	Slávka Máchová
1929/30	67	Slávka Máchová
1930/31	67 (19 opetovnica)	Slávka Máchová
1931/32	72 (19 opetovnica)	Slávka Máchová
1932/33	-	prekid rada
1933/34	61	Franjo Fofonjka
1934/35	56	Franjo Fofonjka
1935/36	42	Franjo Fofonjka
1936/37	45	Franjo Fofonjka
1937/38	40	Franjo Fofonjka
1938/39	46	Franjo Fofonjka
1939/40	40	hrv. škola – supružnici Čoporda

2.4.Osnivanje škole u Končanici

Ideja o otvaranju škole u Končanici rodila se već 1926.g., no u samim su se počecima i neki roditelji češkog porijekla izjasnili protiv škole. Iz *Spomenice opće pučke škole u Končanici* saznajemo da su „01.09.1931. Rješenjem Ministarstva Prosvjete otvorena kod

oveškole tri odjeljenja sa čehoslovačkim nastavnim jezikom“ (usp. Prgić: 47). Jedno se odjeljenje gasi 1938.g. zbog smanjenja broja djece, a cijela škola prestaje s radom početkom Drugog svjetskog rata.

Danas u Končanici aktivno radi OŠ Josipa Ružičke, zajedno s područnim školama PŠ Dioš i PŠ Daruvarski Brestovac.

2.5. Osnivanje škole u ostalim dijelovima Hrvatske

Osim u navedenim mjestima škole su osnovane još i u Bjelovaru, Daruvarskom Brestovcu, Golubinjaku, Dežanovcu, Uljaniku i Prekopakri. Neke od njih su odavno prestale s radom, no u međuvremenu se u nekim drugim mjestima organizirala nastava češkog jezika i to uglavnom po modelu C. Popis škola koje u današnje vrijeme izvode nastavu češkog jezika prikazan je u odlomku 4.1. Modeli školovanja. S ponosom treba spomenuti da u nekima od tih škola češki jezik predaju bivši studenti bohemistike s Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

3. Češko školstvo u Zagrebu

Češka beseda u Zagrebu prva je Beseda na našim prostorima. Osnovao ju je 14. listopada davne 1874. godine Josef Václav Fryč. Od tog doba radi praktički bez prestanka (bilježi se prekid rada Besede za vrijeme I. i II. svjetskog rata, no beseda je i u to vrijeme djelovala u ilegali). Od samih početaka Beseda sudjeluje u javnom životu Zagreba na razne načine, a njezine priredbe često su prvorazredni društveni događaji. Zgrada Besede nalazi se u Šubićevoj ulici 20, a sagrađena je 1937.

Naporima Besede osnovana je 1922. godine i dopunska škola⁶ u kojoj su učenici raznih uzrasta učili češki jezik, upoznavali se s literaturom, poviješću i zemljopisom stare domovine.

⁶ Učenici su već pohađali hrvatske škole i članovima Besede činilo se prikladnijim otvoriti dopunsku, a ne redovnu češku školu, posebno zbog malenog broja učenika. Redovna bi škola imala samo jedan, a najviše tri

Škola je do izgradnje Češkog doma svoje prostore našla u iznajmljenoj zgradi u Krajiškoj ulici 38, a prvi učitelj Oldřich Pech bio je poslan i plaćen od Čehoslovačke vlade. U prvim godinama djelovanja broj učenika varirao je između 30 i 40. S obzirom na dob i na znanje češkog jezika djeca su bila podijeljena u četiri skupine. Školski materijal također je bio prilagođen starosti učenika i njihovom poznavanju jezika.

Školi je uvelike pridonosila i bogato opremljena knjižnica koja je samo nekoliko godina od osnivanja sadržavala preko 4500 primjeraka što stručne literature, što beletristike. Prekid rada škola bilježi 1974. godine,⁷ no ubrzo se opet otvara.

Školske godine 2013./2014. Češka dopunska škola slavila je 90 godina postojanja. To je također bila i sedma školska godina od kad se, pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, češki jezik uči po modelu C u OŠ S.S. Kranjčevića u Zagrebu.

Dopunsku školu u Besedi školske godine 2013./2014. pohađalo je čak 46 učenika. Uzmemo li u obzir da se nastava održava subotom i da učenici ionako imaju velik broj predmeta u redovnoj školi, ovaj broj učenika označava zbilja velik interes za češki jezik. Neki učenici su i prije osnovne škole postali aktivni istraživači češkog jezika time što su pohađali subotnji dječiji vrtić Cvrček,⁸ koji djeci od najmlađih dana usađuje ljubav prema češkom jeziku.

Nastava se u prostorijama Besede, kao što je već spomenuto, održava subotom i to u četiri skupine. Prvu skupinu čine učenici prvog i drugog razreda, drugu skupinu čine učenici trećeg i četvrtog razreda, treću skupinu peti i šesti razred i četvrtu skupinu učenici sedmog i osmog razreda. Nastava traje tri školska sata, a obrađuje se, osim jezika, češka povijest, zemljopis i

razreda, tako da je donesena zajednička odluka o osnivanju dopunske škole. (Usp. „120 let České besedy v Záhřebě 1874 – 1994, Česka beseda Záhřeb, spolek Čechů a Slováků v Záhřebě, Daruvarska tiskara, 1995., s.25).

⁷ Razlog prekida rada škole je malen broj učenika. Obzirom da u to vrijeme prometna povezanost nije bila razvijena kao danas, roditelji iz okolnih mjesta (Sesvete, Zaprešić, Velika Gorica) nisu mogli slati djecu u dopunsku školu.

⁸ Dječiji vrtić i igraonicu Cvrček osnovala je 2004. godine Jarmila Kozáková, voditeljica školskog vijeća ČB Zagreb i nekadašnja učiteljica u Češkoj dopunskoj školi. Voditeljica vrtića od 2007. godine je Martina Marinković Plehati.

razne zanimljivosti koje obogaćuju dječje znanje i razvijaju ljubav prema Češkoj. Omiljene su i izvannastavne aktivnosti, kao što su folklor i dramska skupina, a najomiljenija među njima sigurno je jesenska terenska nastava – putovanje u Republiku Češku.⁹

Malo tko zna da se i u jednoj srednjoj školi u Zagrebu održava nastava češkog jezika po modelu C. Riječ je o X. gimnaziji Ivana Supeka u kojoj je školske godine 2013./2014. nastavu češkog jezika pohađalo 15 srednjoškolaca.

Zanimljivo je napomenuti da se češki jezik u dopunskim školama u Zagrebu uči većinom kroz igru. Zbog toga ne čudi da školu ne posjećuju samo djeca koja su svojim korijenima vezana za tu zemlju, nego sve češće i djeca koja nikada nisu imala dodira s Republikom Češkom i češkim jezikom. Također valja napomenuti da Dopunsku školu ne pohađaju samo djeca, nego i neki roditelji, što djeci pričinjava posebnu radost.

Vratimo li se malo u prošlost, naići ćemo na podatak da je kao prva učiteljica češkog jezika u dopunskoj školi u Besedi bila Marcela Čovićová (1995). Nakon nje spominju se Helena Jílková, Emilie Novosadová i Ivana Marinkovićová Ticha. Ticha je među učenicima od početka rada bila omiljena. Uvela je inovativni pedagoški pristup nastavi i privukla tako čak 40 osnovnoškolaca i 15 srednjoškolaca. Nastava se u Besedi održava subotom od 8:45 do 16 sati na zanimljiv način, tako da učenici s voljom i radošću dolaze u sve većem broju.

U Besedi se tiska i Zagrebački dječji kutak Brouček, za sada samo kao dio biltena udruge Spolkové zprávy.

Obzirom da je škola bilježila uspjeh, uvrštena je i u obrazovni sustav pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti, obrazovnja i sporta pod nazivom „briga o češkom jeziku i kulturi“.

⁹ Usp. Česká doplňovací škola, Česká beseda Záhřeb, listopad 2013.

Nastavu u dopunskoj školi u Besedi od 2008. vodi izvrsna profesorica Maja Bauerová, a u X. gimnaziji radi profesorica Marina Koláčková Novoselová. U prilogu na kraju rada prikazan je godišnji nastavni plan i program češkog jezika i kulture za školsku godinu 2013./2014. od prvog do osmog razreda dopunske osnovne škole. Plan je izradila profesorica Maja Bauerová.

4. Zakonske odredbe manjinskih škola

U Republici Hrvatskoj postoje razni modeli zaštite nacionalnih manjina. Oni obuhvaćaju pravo na obrazovanje na vlastitom jeziku i službenu uporabu jezika, pravo na informiranje na jeziku nacionalne manjine, ali i razne mogućnosti očuvanja jezičnog, vjerskog i etničkog identiteta. Na našem teritoriju ti zakoni su Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina te Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. Obzirom da je u procesu očuvanja identiteta obrazovanje jedan od najvažnijih čimbenika, sve države su dužne osigurati odgovarajuće obrazovanje, ali i pravo na kulturni identitet. Učenike, čiji je materinji jezik različit od službenog jezika države u kojoj žive, trebalo bi poticati na učenje materinjeg jezika. Ukoliko škola nema uvjete za program dvojezične nastave, onda bi se učenicima trebala omogućiti nastava na materinjem jeziku barem u pojedinim predmetima ili pak u obliku nastave njegovanja materinjeg jezika.

Zakon također propisuje da nastavu u manjinskim odgojno-obrazovnim ustanovama obavljaju učitelji prvenstveno iz reda nacionalne manjine ali i drugi koji u potpunosti vladaju jezikom manjine.¹⁰ U 2008. godini održana su četiri seminara stručnog usavršavanja učitelja za češku nacionalnu manjinu za 226 sudionika i to u Republici Hrvatskoj i u Češkoj Republici. Stručno usavršavanje učitelja češkog jezika sufinanciralo je i Ministarstvo vanjskih poslova Češke Republike.

¹⁰ Usp. Članak 10. Zakona o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina.

Učenici koji pohađaju nastavu na jeziku i pismu nacionalnih manjina bili su uključeni u vanjsko vrednovanje obrazovanja i polaganje nacionalnih ispita na svom materinjem jeziku i pismu. Na pisanje ispita pristali su učenici mađarskog, srpskog i talijanskog jezika, a češki učenici nisu se odlučili na pisanje ispita na materinjem jeziku, nego su, po vlastitoj želji, pisali ispit na hrvatskom jeziku.

Za potrebe obrazovanja nacionalnih manjina iz Državnog proračuna Republike Hrvatske svake se godine izdvaja određena novčana svota. Napomenut ćemo da Ministarstvo sufinancira i organiziranje i provođenje već pomenutih posebnih oblika nastave (seminari, ljetne i zimske škole, dopisno-konzultativna nastava). Tako je i u školskoj godini 2008./2009. sufinanciralo ljetnu školu za 47-ero učenika češke nacionalne manjine.

Za kraj valja još navesti na koja se sve područja raspoređuju novčana sredstva namijenjena poticaju obrazovanja nacionalnih manjina:

- priprema i izrada autorskih udžbenika, prvenstveno iz nacionalne grupe predmeta
- lektoriranje i korektura prevedenih udžbenika
- nabavka udžbenika iz matičnih zemalja
- nabavka didaktičkih materijala, dječjih časopisa i slikovnica
- stručno usavršavanje odgojitelja, učitelja i nastavnika na državnoj razini
- sufinanciranje ljetnih i zimskih škola
- sufinanciranje učenja materinskog jezika na daljinu (e-learning)

4.1. Modeli školovanja

Odgoj i obrazovanje na češkom jeziku u hrvatskim se školama odvija u predškolskim, osnovnoškolskim i srednjoškolskim ustanovama kroz tri zakonom propisana modela: A, B, C.

Model A osigurava cjelokupnu nastavu na češkom jeziku uz obavezu učenja i hrvatskog jezika u istom broju nastavnih sati kao i u nastavi češkog jezika. Po modelu A nastava se na češkom jeziku izvodi u sljedećim školama u Hrvatskoj:¹¹

- Češka osnovna škola Jana Amosa Komenskog, Daruvar
 - PŠ Gornji Daruvar
 - PŠ Doljani
 - PŠ Donji Sređani
 - PŠ Ljudevit selo
- Češka osnovna škola Josipa Ružičke, Končanica
 - PŠ Daruvarski Brestovac
 - PŠ Dioš
- Osnovna škola Ivana Nepomuka Jemeršića, Grubišno polje
 - PŠ Ivanovo Selo

Po Modelu B nastava se izvodi dvojezično, odnosno na hrvatskom jeziku i na jeziku i pismu nacionalne manjine (češkom). Prirodna skupina predmeta sluša se na hrvatskom, a društvena skupina predmeta na češkom jeziku. Nastava se izvodi u školi s nastavom na hrvatskom jeziku, ali u posebnim razrednim odjeljenjima. U Hrvatskoj postoje samo dvije takve škole:

¹¹ Usp. <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=11634&sec=3154>.

- Osnovna škola s dvojezičnom nastavom na češkom i hrvatskom jeziku

Češka osnovna škola Josip Ružička, Končanica

- Srednja škola s dvojezičnom nastavom na češkom i hrvatskom jeziku

Gimnazija, Daruvar

Model C podrazumijeva njegovanje češkog jezika i kulture. Takvo njegovanje (fakultativna nastava) se odvija po posebnom programu koji obuhvaća nastavu iz češkog jezika i književnosti, povijesti, zemljopisa te likovne i glazbene kulture. Cjelokupni se nastavni program u takvim školama odvija na hrvatskom jeziku, a tek dva do pet školskih sati posvećeno je njegovanju češkog jezika i kulture.

Svi učenici koji pripadaju nacionalnim manjinama, a nisu obuhvaćeni navedenim modelima, obrazuju se na daljinu, odnosno u dopisno-konzultativnoj nastavi te u ljetnim i zimskim školama.¹²

- Osnovne škole s nastavom češkog jezika i kulture po Modelu C:
 1. Osnovna škola Dežanovac, Dežanovac , PŠ Trojeglava
 2. Osnovna škola Ivana Nepomuka Jemeršića, Grubišno Polje, PŠ Veliki i Mali Zdenci
 3. Češka osnovna škola Josipa Ružičke, Končanica, PŠ Dioš i PŠ Daruvarski Brestovac
 4. Osnovna škola Vilima Korajca, Kaptol
 5. Osnovna škola Banova Jaruga, Banova Jaruga, PŠ Mezurač
 6. Osnovna škola Lipik, Lipik
 7. Osnovna škola Silvija Strahimira Kranjčevića, Zagreb
 8. Osnovna škola Vladimir Nazor, Virovitica
 9. Osnovna škola Ivane Brlić Mažuranić, Virovitica

¹² Usp. : Izvješće o provedbi Akcijskog plana za provedbu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina 2012.

10. Osnovna škola Zdenka Turkovića, Kutjevo-Tominovac, Bjeliševac
11. Osnovna škola Josipa Kozarca, Lipovljani
12. Osnovna škola Sirač, Sirač i PŠ Šibovac
13. Osnovna škola Podmurvice, Rijeka
14. Osnovna škola 22. lipnja, Sisak
15. I. Osnovna škola Bjelovar, 43 000 Bjelovar
16. Osnovna škola Vladimira Nazora, Daruvar , PŠ Gornji Sređani
 - Srednje škole s nastavom češkog jezika i kulture po Modelu C
 1. Srednja škola Bartola Kašića, Grubišno Polje
 2. Srednja škola Daruvar, Daruvar
 3. X. gimnazija „Ivan Supek“, Zagreb
 4. Industrijsko-obrtnička škola, Virovitica

5. Plan i program nastave čeških škola u Hrvatskoj

Nastavni plan i program namijenjen učenicima koji pripadaju nacionalnim manjinama, mora uz opći, obavezno sadržavati i dio čiji je sadržaj povezan sa posebnostima nacionalne manjine (u našem slučaju s posebnostima češkog jezika i kulture). Prema tome plan i program trebao bi sadržavati stavke o češkom jeziku, književnosti, povijesti, zemljopisu i češkom kulturnom stvaralaštvu. Uz navedeno mora se napomenuti da svi učenici pripadnici češke nacionalne manjine uz ovaj program moraju usvojiti i gradivo prema hrvatskom nastavnom planu i programu.

Nastavni plan i program za redovitu nastavu po Modelu A, B i C donosi Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa nakon pribavljenog mišljenja manjinskih udruga, dok programe

ljetnih/zimskih škola te ostalih posebnih oblika nastave određuju manjinske udruge koje su organizatori takvih oblika nastave.

U prvim godinama postojanja čeških škola, plana i programa gotovo da nije ni bilo. Nastava se sastojala uglavnom od ispitivanja predznanja, učenja pjesmica, priča te od čitanja i pisanja. Kasnijih je godina napravljen plan i program za češke škole, no njega je ubrzo zamijenio plan i program hrvatskih škola. U privatnim se pak češkim školama nastava odvijala gotovo isključivo na češkom jeziku, osim hrvatskih državnih predmeta (hrvatski jezik, povijest i zemljopis). Pedesetih godina se uvodi plan i program koji je obuhvaćao sve nastavne predmete osim vjeronauka. Po njemu su svi predmeti osim državnog (hrvatskog) jezika izvođeni na češkom jeziku (Prgić: 126 prema Nastavni plan i program za više razrede osnovnih škola, Ministarstvo prosvjete NRH, Zagreb 1948. s.3). Kada je 1951. g. prihvaćen zakon o osmogodišnjem školovanju, učenici čeških škola bili su u pojedinim razredima opterećeniji i do 4 školska sata tjedno. Kao primjer u dodacima na kraju rada priloženje stoga i prvi nastavni plan i program za osnovne škole i niže razrede gimnazije za češke škole (Prgić: 128 prema Nastavni plan i program za osmogodišnje škole i niže razrede gimnazije, Školska knjiga, Zagreb 1951.).

Polazeći od koncepta škole kao društveno-odgojne ustanove za svestran razvitak učenika, osnovna škola je bila komponirana od sljedećih elemenata: nastava, slobodne aktivnosti, dodatna odgojno-obrazovna područja, opća kulturna i javna djelatnost škole, briga za zdravlje, odmor i razonodu učenika. 1967. g. izdavačka kuća Jednota izdaje Dopunski nastavni plan i program za osnovne škole s češkim nastavnim jezikom koji također prilažem na kraju rada (Doplňovací učební osnovy pro základní školy s českým vyučovacím jazykem).

Aktualni nastavni plan i program za škole češke nacionalne manjine napisan je 2006. godine i odnosi se na nastavu češkog jezika u osnovnim školama i gimnazijama. Uz njega postoji još i Nastavni program češkog jezika i poznavanja kulture u školama s hrvatskim

nastavnim jezikom. Nastava češkog jezika od 1. do 8. razreda osnovne škole brojem sati je izjednačena nastavi hrvatskog jezika, a predlaže se da se njegovanju češkog jezika i kulture posveti još pet sati tjedno po određenoj skupini. Nastavni plan i program primjeren je uzrastu učenika i specifičnostima dvojezične sredine. Nastava obuhvaća češki jezik (usvaja se postupno i pedagoški ujednačeno, obrađuje se na svim gramatičkim razinama te potiče lijepo izražavanje i uvježbavanje raznih komunikacijskih situacija) i književnost s lektinom, filmsku i televizijsku kulturu. Na češkom jeziku izvode se i još neki nastavni predmeti: priroda i društvo (3. i 4. razred), povijest (6., 7., 8. razred), zemljopis (7., 8. razred), glazbena kultura (1. -8. razred) te likovna kultura (1. -8. razred).

Dopunska nastava također je dobro razrađena. Obuhvaća razne češke teme koje se uklapaju u nastavne programe određenih predmeta u hrvatskim školama. Ova vrsta nastave na poseban način njeguje identitet češke zajednice u Hrvatskoj i češko-hrvatsko kulturno zajedništvo. U nastavi njegovanja češkog jezika i kulture obrađuju se razne teme; od doseljenja Čeha u Hrvatsku, preko povijesnih događaja i osoba pa sve do češkog folklora, drame, filma i glazbe.

U srednjim školama nastavni plan i program zapravo je nadgradnja temeljnog osnovnoškolskog obrazovanja (ibid.) i kompatibilan je s nastavnim programom za hrvatski jezik. Nastava jezika izvodi se na višoj razini (tvorba riječi, sintaksa, stilistika), a posebna se pažnja posvećuje kako književnosti, tako i filmskoj umjetnosti.

U Republici Hrvatskoj nastava češkog jezika u srednjim školama izvodi se jedino u Gimnaziji u Daruvaru.

5.1. Popis udžbenika

Udžbenike češkog jezika u Hrvatskoj osigurava jedino izdavačka kuća Jednota iz Daruvara. Osim udžbenika, u Jednoti se može pronaći i dječji časopis *Dětský koutek* te tjednik *Jednota*.

Udžbenici koje izdaje Jednota su¹³:

1. *Čeština vesele 1* – cvičebnice pro 1. ročník výuky českého jazyka modelem C, Květa Fialová, Elenka Podsedníková, Dana Stakorová
2. *Slabikář 1* – pracovní sešit, Světluška Prokopićová
3. *Náš slabikář*, Světluška Prokopićová
4. *Příroda a společnost 1*, Drahuška de Bonová
5. *Příroda a společnost 2*, Dubravka Pléčová, Drahuška de Bonová
6. *Cvičebnice 2: cvičebnice jazyka českého pro 2. ročník základní školy s českým vyučovacím jazykem v Republice Chorvatsku*, Svjetluška Prokopićová
7. *Čítanka 2*, Dubravka Pléčová
8. *Pracovní sešit z češtiny pro druhý ročník základních škol s českým vyučovacím jazykem v Republice Chorvatsku*, Světluška Prokopićová
9. *Čítanka 3*, Alenka Horáková, Milada Rašetićová
10. *Pracovní sešit z češtiny pro třetí ročník základních škol s českým vyučovacím jazykem v Republice Chorvatsku*, Dubravka Pléčová, Libuše Ivanovićová
11. *Cvičebnice jazyka českého 3*, Dubravka Pléčová, Libuše Ivanovićová
12. *Cvičebnice jazyka českého 4*, Justýna Koutníková, Marie Pihýrový, Albina Součková
13. *Čítanka 4*, Leonora Janotová, Zdenka Lalićová

¹³ Usp.: <http://www.jednota.hr/index.php/cz/ucebnice>

14. *Čítanka 5*, Bohumila Steckerová
15. *Čítanka 6: pro 6. ročník základní školy s českým vyučovacím jazykem v Republice Chorvatsku*, Bohumila Steckerová
16. *Kontrolní úkoly z češtiny pro čtvrtou třídu základních škol s českým vyučovacím jazykem v Republice Chorvatsku*, Světluška Prokopićová
17. *Cvičebnice jazyka českého 5*, Marie Končelová
18. *Cvičebnice jazyka českého 6*, Marie Končelová
19. *Čítanka 7*, Sylvie Ondráčková
20. *Čítanka 8*, Sylvie Ondráčková
21. *Cvičebnice jazyka českého 7*, Bohumil Krejčí
22. *Cvičebnice jazyka českého 8*, Marie Končelová

6. Zaključak

Kao što je iz napisanog vidljivo, Česi su narod koji se neumorno bori za napredak, obrazovanje i za opstanak svoga jezika i kulture u tuđini te s punim pravom mogu svima drugima biti uzor marljivosti i odlučnosti. Od samih početaka nailazili su na prepreke, no one ih nikada nisu pokolebale u ostvarenju najplemenitijeg cilja – obrazovanja potomaka. Počevši od nastave u prirodi, manjka prostorija, nastavnog materijala te nadasve nerazumijevanja okoline, pripadnici češke manjine napokon su uspjeli dobiti barem mali dio onoga za što se zalažu. Većina čeških škola uspjela je održati kontinuitet u svom radu, a sve veći broj polaznika svjedoči zanimljivom i interaktivnom načinu izvođenja nastave. U radu se nije obrađivalo visoko školstvo, no treba napomenuti da sa Filozofskog fakulteta u Zagrebu svakih nekoliko godina u nastavničke vode uplovi nekoliko desetaka profesora češkog jezika, što je na hvalu i diku tom divnom jeziku. Česi su u Hrvatskoj zaslužni za napredak u mnogim poljima pa je naša potpora češkom školstvu najmanje što možemo učiniti kao zahvalu za njihova dosadašnja postignuća. Stoga svoj rad završavam s nadom da će u skoro vrijeme češko školstvo u Hrvatskoj dobiti još veća krila, jer ono to zaista i zaslužuje.

7. Literatura

Tiskana literatura

- Burgerová M.,Kozáková J.,Táborská Z. (2013): *Česká doplňovací škola*, Česká beseda Záhřeb, Correctus Media d.o.o., Zagreb.
- Lipovac, Marijan, Vondraček, Franjo (2009): *Češi Záhřebu – Zahřeb Čechům*, Tiskara Zelina d.d. – Sv. Ivan Zelina.
- *Pravilnik o načinu i uvjetima napredovanja u struci i promicanju u položajna zvanja odgojitelja i stručnih suradnika u dječjim vrtićima*, Agencija za odgoj i obrazovanje, Narodne novine, 2005.
- *Pravilnik o napredovanju učitelja i nastavnika u osnovnom i srednjem školstvu*, Agencija za odgoj i obrazovanje, Narodne novine, 2005.
- Prgić, Štefanija (1982): *Povijest školstva češke narodnosti na području regije Bjelovar*, magistarski rad, FFZG, Zagreb.
- Republika Hrvatska, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa - Vlada Republike Hrvatske, Ured za nacionalne manjine:*Izvešće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2008. godinu za potrebe nacionalnih manjina* .
- Táborská Z. et al. (2005): *120 let České besedy v Záhřebě 1874 – 1994*, Daruvarska tiskara d.d. Daruvar.
- Vondraček, Franjo (2004): *Češke povjesnice – dodiri s Hrvatima*, Mala biblioteka Dragutin Domjanić, Sv. Ivan Zelina

Internet izvori

- Vijeće češke nacionalne manjine Grada Zagreba: <http://www.cesi-zagreb.hr/Zagreb-hr.asp>
- Vijeće češke nacionalne manjine Grubišno Polje: <http://www.grubisnopolje.hr/hr/zivot-u-gradu/nacionalne-manjine/vijece-ceske-nacionalne-manjine/12510477/>
- Češka beseda Zagreb: <http://www.ceska-beseda-zg.hr/hr/>
- Češka nacionalna manjina, Bjelovarsko-bilogorska županija: <http://bbz.hr/nacionalne-manjine/detaljnije/vijece-ceske-nacionalne-manjine-cine>
- Gimnazija Daruvar: <http://gimnazija-daruvar.skole.hr/>
- OŠ Ivana Nepomuka Jemeršića, Grubišno polje: <http://os-injemersica-grubisnopolje.skole.hr/>
- Češka osnovna škola Jana Amosa Komenskog Daruvar: <http://os-ceska-jakomenskog-daruvar.skole.hr/>
- U českých krajanů v Daruvaru: <http://www.turistika.cz/cestopisy/u-ceskych-krajanu-v-daruvaru>
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi: <http://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>
- Jednota - Novinově vydavatelská instituce: <http://www.jednota.hr/index.php/cz/ucebnice>

Ostali izvori – u ovu skupinu izvora ubrajaju se razgovori, dopisivanja u elektroničkom obliku putem e-maila i društvenih mreža te telefonski razgovori s djelatnicima Beseda diljem Hrvatske te s ravnateljicama čeških osnovnih škola.

8. Dodatak

Dodatak 1: Prvi nastavni plan i program za osnovne škole i niže razrede gimnazije za češke škole (Prgić:128 prema Nastavni plan i program za osmogodišnje škole i niže razrede gimnazije, Školska knjiga,Zagreb 1951.)

Dodatak 2: Dopunski nastavni plan za osnovne škole s češkim nastavnim jezikom (Prgić:132, prema: Doplňovací učební osnovy pro základní školy s českým vyučovacím jazykem, Jednota, Daruvar, 1967.).

Dodatak 3:Nastavni plan i program predmetačeškijezik i književnost zagimnazije (planirana 4 satatjedno).

Dodatak 4: Godišnji plan i program za školsku godinu 2013/2014 za 1. i 2. razred dopunske škole u Češkoj besedi, prof. Maja Bauer

Dodatak 5: Povijesne slike iz spomenica raznih čeških škola

Dodatak 1: Prvi nastavni plan i program za osnovne škole i niže razrede gimnazije za češke škole (Prgić:128 prema Nastavni plan i program za osmogodišnje škole i niže razrede gimnazije, Školska knjiga,Zagreb 1951.)

<i>Osmogodišnja škola</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
<i>Osnovna škola</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	-	-	-	-
<i>Gimnazija</i>	-	-	-	-	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Češki jezik	9	10	6	6	5	5	5	5
Hrv.ili srp. jezik	-	-	2	3	3	3	3	3
Strani jezik	-	-	-	-	3	3	3	3
Povijest	-	-	2	2	2	3	3	3
Zemljopis	-	-	2	2	2	3	3	3
Prirodopis	-	-	2	3	3	3	3	-
Matematika	6	6	6	6	4	4	4	4
Fizika	-	-	-	-	-	-	3	3
Kemija	-	-	-	-	-	-	-	4
Crtanje	1	1	1	1	2	2	2	2

Lijepo pisanje	-	1	1	1	-	-	-	-
Pjevanje	1	1	1	1	2	1	1	1
Tjelesno vježbanje	1	1	1	1	1	2	2	2
Tjedno	18	20	24	26	27	29	32	33

Dodatak 2: Dopunski nastavni plan za osnovne škole s češkim nastavnim jezikom

Prgić:132, prema: Doplňovací učební osnovy pro základní školy s českým vyučovacím jazykem, Jednota, Daruvar, 1967

Predmeti	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Češki jezik	7	6	4	4	5	5	4	4
Hrv ili srp jezik	1	2	4	4	5	5	4	4
Strani jezik	-	-	-	-	3	3	3	3
Priroda i društvo	3	3	4	-	-	-	-	-
Priroda	-	-	-	3	3	3	-	-
Biologija	-	-	-	-	-	-	2	2
Kemija	-	-	-	-	-	-	3	3
Fizika	-	-	-	-	-	-	3	3
Poznavanje društva	-	-	-	3	3	-	-	-
Zemljopis	-	-	-	-	-	2	2	2
Povijest	-	-	-	-	-	2	2	2
Društveni i moralni odgoj	-	-	-	-	-	-	-	1
Matematika	6	6	6	5	5	4	4	4
Tehnički odgoj	-	-	-	2	2	2	2	2
Tjelesni	6/2	6/2	6/2	3	2	2	2	2

odgoj								
Likovni odgoj	3/2	3/2	3/2	3/2	2	2	2	2
Muzički odgoj	4/2	4/2	4/2	3/2	2	2	2	2
Domaćinstvo	-	-	-	-	-	1	1	1
Ukupno	23,5	23,5	24,5	27	32	33	35	36
<i>Dopunska nastava</i>	1-2	2	2	2	2	2	2	2
<i>Slobodne aktivnosti</i>	-	-	-	2	2	2	2	2
Ukupno	25,5	25,5	26,5	31	36	37	39	40